

СІДОРКІНА Олена Миколаївна,

к. філос. н., доцент, доцент кафедри філософії ГМІ НАУ

СВІТОГЛЯДНІ ТЕНДЕНЦІЇ У СУЧАСНОМУ ДУХОВНОМУ ПРОСТОРИ

У сучасному українському суспільстві відбуваються помітні соціальні трансформації, що супроводжується становленням та утвердженням нових форм, принципів соціального устрою, виникненням нових соціальних інститутів, а також змінами у суспільній свідомості, ставленні до релігії, оцінці її ролі у приватному та суспільному житті. Зміни у формах прояву духовних процесів свідчать про вплив на них багатьох чинників. Останні породжені не лише актуальними проблемами сучасного життя, але й мають коріння в історичному минулому українського суспільства. І це в широкому контексті з політичними, ідеологічними, культурними та соціально-економічними процесами. Це є досить актуальним для сучасних соціально-філософських досліджень стану суспільної свідомості, одним із напрямків якого може бути вивчення особливостей духовного простору суспільства.

Поняття простору і часу невід'ємно від певних способів руху матерії, виступаючи формою їх існування. При дослідженні простору у сучасній філософії розрізняється реальний, перцептуальний та концептуальний простори, при цьому у процесі розвитку філософської думки погляди на простір від міфологізованого та соціологізованого ставали все більше об'єктивними, наближаючись до реального, онтологічного його розуміння.

З розвитком суспільних наук постало питання про виокремлення специфічного соціального простору як способу існування соціальної форми руху матерії. При цьому під соціальним простором розуміється такий простір, який формується соціальними процесами і взаємодіями і в якому дані процеси і взаємодії мають змогу реалізуватися.

Складовими частинами соціального простору можна розглядати, зокрема, соціально-економічний (досліджується системою економічних і соціальних наук), історичний (концепція японського філософа К. Янагіди), географічний, духовний простір. Виділяючи останній у структурі соціального простору, ми визначаємо його як специфічний простір духовної діяльності людства, який включає в себе результати культурно-історичних надбань, втілених у певних ціннісних нормах, правилах, мистецтві, релігії, науці та інших формах суспільної свідомості.

Для розуміння структури духовного простору слід вказати на такі категорії, як духовність, ментальність, регіональні уявлення, простір культури, релігійний простір, суспільна свідомість.

Сучасна епоха характеризується низкою взаємопов'язаних процесів у духовній та соціальній сферах, зокрема, взаємодія і взаємовплив різних традицій. Цьому сприяє посилення міжнародних контактів в економічній, політичній та культурній сферах. Україна за останнє десятиліття зайняла важливе місце у глобальній міжкультурній взаємодії, що позначилося на формуванні суспільної свідомості, духовності українського суспільства. В їх основі знаходиться комплекс соціокультурних трансформацій в умовах переходу до постіндустріального суспільства. У цих умовах загальна трансформація соціокультурних інститутів відбувається в напрямі більшого різноманіття форм, норм та цінностей, що сприяє формуванню багатоманіття стилів життя. Відбувається зміна форми суспільних протиріч, які набувають ознак екзистенційного характеру, що формує новий спосіб зв'язків особистості та суспільства.

Соціально-філософський аспект питання полягає у більш глибокому вивченні основних умов подальшого формування духовного простору українського суспільства. При цьому, на нашу думку, потрібно звернути увагу на аспекти міжцивілізаційної взаємодії у духовних процесах, становленні ментальності населення, роль якого помітно зростає з огляду на аналіз подій останнього десятиліття.

Сучасний стан і подальший напрямок розвитку духовного простору в українському суспільстві визначатиметься впливом трьох основних умов: соціально-економічною модернізацією і впливом науково-технічного прогресу на суспільну свідомість; посиленням значення міжцивілізаційної взаємодії; поглибленням на цій основі процесів регіоналізації духовного простору українського суспільства.

Однією з особливостей сучасного стану суспільної свідомості в Україні є регіоналізація духовного і релігійного простору, який сформувався історично і посилює роль функції органів державної влади як стабілізуючого чинника. Конкретна динаміка прояву духовних процесів в Україні має статево-вікові, соціально-професійні та регіональні особливості.

Отже, духовний простір як складова частина соціального простору виступає як специфічний простір духовної діяльності людства, що включає в себе результати культурно-історичних надбань, втілених у певних ціннісних нормах, правилах, мистецтві, релігії, науці та інших формах суспільної свідомості. До його складу входять такі підвиди простору, як релігійний простір, простір культури та ін. Сучасний стан і подальший напрямок розвитку духовного простору в українському

суспільстві, на нашу думку, визначатиметься впливом трьох основних умов: соціально-економічною модернізацією і впливом науково-технічного прогресу на суспільну свідомість; посиленням значення міжцивілізаційної і міжрегіональної взаємодії, що посилює роль і відповідальність існуючих демократичних інститутів державності у підтриманні конструктивного суспільного діалогу.